

Historiska byggnader i Gustavsberg

Tornhuset – Huvudkontoret

Vid sekelskiftet 1900 hade porslinstillverkningen expanderat och var mycket framgångsrik. För att manifestera framgångarna byggdes ett nytt huvudkontor intill det gamla. Det riddarborgsliknande huset ritades av Johan Laurentz och inrymde, förutom kontor även tullstation, lokaler för post och tele samt väntsal för den livliga båttrafiken. Den översta våningen användes för bostäder för fabriken tjänstemän.

Strandvik

Strandvik byggdes 1911 till brukspatron Wilhelm Odelbergs yngste son Axel Odelberg och hans engelska hustru Maud. Axel var porslinsfabrikens tekniske chef fram till försäljningen av fabriken till Kooperativa förbundet 1937. Strandvik tjänade sedan som tjänstemannamäss. I slutet av 1950-talet byggdes Strandvik om och blev fabriken representationsvåning. Idag ägs huset av JM AB.

Grindstugatan

Grindstugatans hus byggdes under 1870-talet. Namnet kommer av att gatan leder fram till den gamla landsvägen mot Värmdö där den grindstuga som idag är Ebbalund ligger. Tanken var att husen skulle bli egnahem för betrodda anställda, men så blev det inte. Husen kom att bebos av förmän och skickliga yrkesmän varför gatan i folkmun kom att kallas "Herrskapsgatan".

Kattholmen

Kraftstationen byggdes 1905 och två Alfa Laval-turbiner försörjde porslinsfabriken med elkraft fram till 1921 då Älvkarleby tog över. Huset intill byggdes 1916 som badhus där vattnet värmdes upp av kondensvatten från kraftstationen. Här lärde sig gustavsbergsbarnen att simma.

Gustavsbergs kyrka Gustavsbergs församling bildades 1902 och kyrkan som ritats av Gustav Améen invigdes 1907 av ärkebiskopen. Den uppfördes av gult tegel som tillverkats på fabriken. Taket täcks av det typiska gråbruna tegel som även det tillverkades på fabriken, bland annat av restprodukter från porslinsstillverkningen. Brukets arbetare fortsatte dock i hög grad att besöka sina olika frikyrkoförsamlingar.

Mariagatan De tolv Mariagatshusen ritades av Magnus Isaeus och byggdes på 1890-talet. Gatan uppkallades efter brukspatron Wilhelm Odelbergs yngsta dotter Maria. Modellen för husen kommer från ett bruk i Gästrikland och de inrymde tre lägenheter på ett rum och kök på nedervåningen och två på övervåningen.

Vårdshuset Vårdshuset invigdes 1862. Vårdshusrörelsen höll till i källarplanet. I bottenvåningen fanns skolsal och klubblokaler. Det bodde också tjänstemän i huset. Om slagsmål i och kring vårdshuset finns det många berättelser. Tegelbruksarbetarna från Värmdö kom gärna och tog en batalj med arbetarna i Gustavsberg.

Gula Byggnaden

Huset byggdes upp när porslinsstillverkningen i Gustavsbergs startade 1826. Traditionen säger att huset flyttades från Fredriksdal i Uppland och fraktades hit sjövägen tillsammans med maskiner och råvaror från den porslinsstillverkning som funnits där. Huset har använts både som kontor, kyrksal och här har funnits bostäder. Idag finns bla Gustavsbergs konsthall i den tidigare kyrksalen.

Runda huset

Runda huset stod klart 1954 och användes som kommunalhus fram till 1987. Huset har blivit något av ett kännemärke för Gustavsberg. Det var meningen att huset skulle kunna byggas på ett par våningar men så blev det inte. Grunden var inte den stabilaste i "Bagarns träsk". Huset byggdes om till bibliotek 1988 och är så än i dag.

Höjdhagen Ett av Gustavsbergs mest älskade bostadsområden. Det första som byggdes efter KF:s köp av bruket. Husen ritades av KF:s chefsarkitekt Olof Thunström och de uppfördes 1939-1945. Husen var 54 kvm stora och hade två rum och kök och en tomt på 800 kvm. Till varje tomt skänkte fabriken ett lass jord, 3 äppelträd och 4 bärbuskar. Varje hus är individuellt inplacerat i terrängen och har en insynsskyddad uteplats. Det var meningen att det inte skulle finnas häckar eller staket som inkräktade på den vackra skärgårdshagen.

Värmdögatan Husen vid Värmdögatan byggdes 1877-1882 och ritades av Magnus Isaeus. Varje hus hade två lägenheter med två rum och kök på bottenvåningen och på övervåningen fanns en lägenhet på ett rum och kök samt ett enkelrum vid vardera gaveln.

Västra portvaktstugan och Stallet

Västra Portvaktstugan byggdes 1888 i tegel tillverkat av fabriken. Stallet är från slutet av 1800-talet och tillhörde det jordbruk som tidigare ingick i fabriken verksamhet. Huset har förändrats under senare tid men det avses ändå bevaras.

Ekedalsskolan

Det första skolhuset byggdes 1884 då Vårds- huset, där skolan tidigare var inhyst, blev för trångt för de 170 barnen. Brukspatronen ansåg att ett visst mått av kunskap var viktigt för de blivande anställda. Barnantalet steg alltefter- som fabriken arbetsstyrka ökade och efter- hand har det uppförts flera skolbyggnader på platsen, den senaste 1968. Gustavsbergs första kyrka har legat här, den byggdes 1883 i forn- nordisk stil och revs 1955. Efter 1906 när den Gustavsberg nya kyrka stod färdig användes huset bla till gymnastiksal.

Tallåsen

Området byggdes på 1910-talet och var det sista område som brukspatron Odelberg lät bygga. Endast nedervåningen var inredd. Vindsvåningen fick hyresgästerna inreda själva, materialet fick de från fabriken.